

3. NAUKOWY RUCH STUDENCKI

Jerzy Jarowiecki

Zorganizowanie życia naukowego studentów na Uczelni napotykało na poważne trudności. O ile naukowy ruch studencki w skali ogólnokrajowej posiadał już poważne osiągnięcia, mniej lub bardziej utarte metody działania, o tyle w momencie powstawania i pierwszych lat istnienia Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie znajdował się on jeszcze w stadium pierwiastkowym. Warto uprzytomnić, że naukowemu ruchowi studenckiemu w WSP przyszło się rozwijać w czasie, gdy studia miały charakter dwukierunkowy (studenci zbyt mało specjalizowali się w swoich przedmiotach, by móc pracować naukowo) i trwały 3 lata. Był to okres, gdy program studiów nie miał jeszcze ostatecznie sprecyzowanego profilu, a i sposób realizacji celów dydaktycznych daleki był od doskonałości. W takiej sytuacji naukowy ruch studencki był zjawiskiem pożądanym. Nie chodziło tu bowiem początkowo li tylko o zaspakajanie pasji poznawczej młodzieży czy wdrażanie jej do samodzielnej pracy badawczej — co stanowiło przecież zasadnicze cele i zadania naukowego ruchu studenckiego — lecz głównie o uzupełnienie treści programowych najnowszymi osiągnięciami wiedzy i wynikami badawczymi w zakresie poszczególnych specjalności, o stałe i konsekwentne rozszerzanie jej horyzontów myślowych. Stąd zorganizowane w Uczelni w latach 1947—1948 koła naukowe takie, jak geograficzne, biologiczne, polonistyczne i matematyczne nie były w ścisłym tego słowa znaczeniu naukowymi, lecz nosiły raczej charakter kół przedmiotowych¹. Tworzono je przede wszystkim na niższych latach studiów. Miały one na celu wydobyć twórczej myśli studenta i rozbudzenie jego inicjatywy poszukiwawczo-poznawczej, co nie zawsze można było osiągnąć w trakcie ćwiczeń. Pracę w kołach przedmiotowych trudno uznać za naukową. Stały się one jak gdyby wstępną szkołą rozwi-

¹ Zwrócił już na to uwagę Z. Tabaka w szkicu pt. *Z dziejów Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie (1946—1956). II. Część szczegółowa*. W: *Dziesięciolecie Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie, 1946—1956. Zbiór rozpraw i artykułów*, Kraków 1957, s. 39.

jania samodzielności myślenia, budzenia zainteresowań, wstępnym studium przygotowania do pracy we właściwych kołach naukowych. W kołach przedmiotowych pogłębiano wiedzę ogólną, wprowadzając do tematyki zebranych problemy nie zawsze bezpośrednio związane z kierunkiem studiów, a także usiłowano uwypuklać zagadnienia związane ze światopoglądowymi podstawami różnych dyscyplin naukowych. Działalność kół opierała się o system odczytów i selekcji pracowników naukowych, głównie zaś stosowano zasadę przygotowania referatów przez studentów-członków koła w oparciu o ustaloną wcześniej na zebraniach literaturę, z którą wszyscy winni byli się zapoznać. W ten sposób zapewniono samodzielność w zaznajamianiu się studentów z literaturą, w tworzeniu referatów. Oprócz tego koła geografów i biologów, obok działalności odczytowo-dyskusyjnej, podejmowały pracę przy wykonywaniu pomocy naukowych dla swoich zakładów (mapy, zielniki, tablice, gabloty itp.).

Po wprowadzeniu studiów jednokierunkowych, w latach 1951—1952 nastąpiła poważna reorganizacja kół naukowych, które zmieniły częściowo swój charakter, nastawiając się bardziej niż dotychczas na pracę naukową. W Uczelni zostały zorganizowane następujące koła: Koło Naukowe Polonistów (sekcja literatury i języka polskiego), Koło Naukowe Historyków, Koło Naukowe Geografów, Koło Naukowe Rusycystów, Koło Naukowe Biologów, Koło Naukowe Matematyków, Koło Naukowe Fizyków, Koło Naukowe Psychologii, które po roku przekształciło się w Koło Naukowe Pedagogów, a w r. 1953 powstało Koło Młodych Marksistów. Początkowo skupiły one najzdolniejszych studentów, którzy osiągalni dobre wyniki w nauce i mieli zamiłowanie do pracy naukowej. Udział w działalności naukowej kół odciągnął ich od jakiegoś aktywniejszego udziału w życiu politycznym Uczelni, co spowodowało, że aktywność młodzieżową zarówno ZMP-owski, jak i z ZSP, nie doceniał tej formy działalności w środowisku studenckim i koła nie odegrały właściwej roli w naukowej aktywizacji szerokich mas studenckich. Dopiero sytuacja po Krajowej Naradzie Aktywu Studenckiego ZMP w 1953 r., a także prace podjęte przez Zarząd Główny ZMP nad ustaleniem Statutu Studenckich Towarzystw Naukowych, jak również wytyczne XII Plenum Zarządu Głównego ZMP w czerwcu 1953 r. spowodowały zmianę w sytuacji na lepsze. Sprawami ruchu naukowego studentów zajął się również specjalny zjazd rektorów (kwiecień 1953 r.). W wyniku tego zwiększyło się w dość istotnym stopniu zainteresowanie kołami naukowymi i na Uczelni, a szczególnie ze strony Zarządu Uczelnianego ZMP czy też aktywu ZSP. Uporano się z rozmaitego rodzaju teoriami elitarności kół, z niezrozumieniem ich roli. Naukowy ruch studencki w Wyższej Szkole Pedagogicznej został określony głównymi kierunkami pracy naukowej i wychowawczej poszczególnych katedr. Tematyka prac badawczych prowadzonych przez członków kół naukowych w wielu wypadkach związana została z niektórymi seminariami. Umożliwiono prezentowanie studentom wyników samodzielnych prac badawczych na różnego rodzaju sesjach i zjazdach naukowych o zasięgu ogólnopolskim. Takie koła, jak Historyków, Geografów czy Polonistów miały poważne osiągnięcia. Rok 1956 zahamował poważnie rozwój studenckiego ruchu naukowego. Nad tempem i charakterem pracy kół naukowych zaciążyła atmosfera politycznego napięcia, związana z przemianami październikowymi. Dopiero koniec drugiego semestru r. akad. 1956/57 przyniósł pewną normalizację w tej dziedzinie. Część kół zrewidowała swoje dotychczasowe metody działania, inne zaczęły, poza kontynuacją dotychczasowych form pracy, organizować atrakcyjne imprezy (wycieczki, wieczorki, życie kulturalne). W sumie proces reorganizacji był dość udany: urzędowa nieraz, często o charakterze wewnętrznego przymusu atmosfera ustępowała na rzecz nowych objawów zainteresowania i aktywności, przedsiębiorczości i pomysłowości w organizacji pracy. Z dawnych kół ostały się jedynie koła Geografów, Historyków i Polonistów. Kolejno w latach 1959—1960 reaktywowano koła Matematyków, Rusycystów i Biologów. Ostatnio dopiero powołano do życia

Koło Pedagogów. Do najlepiej pracujących w całym okresie należały wspomniane już trzy koła: Geografów, Historyków i Polonistów. Wokół ich pracy głównie skoncentrujemy nasze rozważania.

Poważnym echem w działalności kół naukowych w krakowskiej WSP odbiły się dyskusje i uchwały ogólnopolskiego zjazdu metodycznego studenckich kół naukowych, zorganizowanego przez Radę Naczelną ZSP w lutym 1961 r. Zjazd ten, podkreślając duże wartości wychowawcze i kształcące studenckiego ruchu naukowego, równocześnie wytyczył kierunki jego rozwoju. Uchwały zjazdu, stwierdzając iż „koła naukowe wniosą wkład środowiska akademickiego w realizację ogólnonarodowych zadań budownictwa socjalistycznego w naszym kraju”, postulowały rozwinięcie działalności kół w kierunku poprawy wyników i sprawności studiów wyższych. Duży nacisk położono na krzewienie umiejętności samodzielnego rozwiązywania problemów naukowych, budzenia pasji badawczej wśród młodzieży studiującej. Zjazd też sformułował ogólną zasadę podejmowania w pracach badawczych problematyki współczesnej oraz praktycznego stosowania zdobytej wiedzy.

Z kolei przypatrzmy się bliżej działalności niektórych kół naukowych w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Krakowie.

KOŁO NAUKOWE GEOGRAFÓW²

Początki naukowego ruchu studentów geografii sięgają lat istnienia studiów dwukierunkowych, ściślej rzecz biorąc roku akad. 1949/50, kiedy to działało Koło Naukowe Wydziału Przyrodniczo-Geograficznego, którego pierwszym przewodniczącym był student biologii Z. Madej. W pierwszych latach działalność Koła nosiła wyrazne cechy pracy kół przedmiotowych: chodziło o poszerzenie wiedzy ogólnej, zapoznanie się z nową literaturą, dyskusje o charakterze światopoglądowym. Niezależnie od tego próbowano rozwijać samodzielność zainteresowań poprzez rozmaitego rodzaju odczyty i referaty, przygotowywane przez studentów. W r. akad. 1950/51 z kadr Koła Naukowego Wydziału Przyrodniczo-Geograficznego powstało Koło, grupujące wyłącznie studentów geografii, początkowo z wszystkich lat studiów. Pierwotnie nosiło nazwę Koła Naukowego Geograficzno-Geologicznego, zaś od r. akad. 1951/52 do chwili obecnej — Koła Naukowego Geografów (KNG). W tymże też roku w KNG działały cztery sekcje: geologiczna (opiekun asystent A. Gawlik), geomorfologiczna, geografii społeczno-gospodarczej (opiekun asystent J. Sromicki) i kartografii (opiekun asystent A. Maryński).

Sekcja geologiczna kontynuowała zaczęłą wcześniej pracę nad *Przewodnikiem wycieczek geologicznych po okolicach Krakowa*, opracowywała mapki geologiczne różnych regionów Polski, a także organizowała wycieczki naukowe (Pustynia Błędnowska, Lanckorona, Góry Świętokrzyskie). W sekcji geografii społeczno-ekonomicznej wykonywano mapę planu 6-letniego oraz prace nad zmianami gospodarczymi, które towarzyszyły powstaniu Nowej Huty. Zespół studencki zwiedził nowo powstający kombinat. Członkowie Koła pracujący w sekcji kartograficznej zajmowali się

² Przy opracowaniu dziejów Koła Naukowego Geografów korzystałem z materiałów archiwalnych Koła (plany pracy, sprawozdania z działalności), *Złotej Księgi Koła Geografów przy Wyższej Szkole Pedagogicznej w Krakowie, Sprawozdań z pracy kierowników katedr* (Archiwum WSP), a także z cennych informacji dawnych członków Koła Naukowego, szczególnie mgr T. Ziętary. Wzmianki o KNG znajdują się w następujących publikacjach: R. Mochnacki: *Organizacja i rozwój studiów geograficznych w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Krakowie w latach 1946—1957*. „Rocznik Naukowo-Dydaktyczny WSP w Krakowie” z. 8: Geografia, s. 14; tenże: *Studia geograficzne w krakowskiej WSP w latach 1957—1960*. „Rocznik Naukowo-Dydaktyczny WSP w Krakowie” z. 10: Prace geograficzne, Kraków 1962 s. 11; Z. Tabaka: *Z dziejów ..., jw.* (przypis 1).

wykonywaniem map poszczególnych regionów Polski jako pomocy do wykładów i ćwiczeń.

Brak doświadczeń powodował, że studenci nieśmiało podejmowali samodzielne prace. Zmianę w tym względzie przyniósł dopiero następny rok istnienia Koła, którym kierował już doświadczony zespół studencki, znajdujący oparcie w swych poczynaniach w życzliwej pomocy kierownika Zakładu Geografii, dr M. Dobrowolskiej. Uznano, że ważną rolę w kształtowaniu samodzielności myślenia, twórczego stosunku studenta do nauki może odegrać jego praca naukowa. Stąd coraz częściej na comiesięcznych zebraniach Koła studenci występowali z samodzielnie opracowanymi referatami, a także podejmowali się prac badawczych w terenie. Natomiast ewentualne powtarzanie materiału wykładowego czy ćwiczeniowego przypadło w udziale kołom przedmiotowym, które istniały niezależnie od Koła Naukowego, skupiającym studentów roku pierwszego. Członkowie kół przedmiotowych (geograficznego i geologicznego) z reguły byli zapraszani na odczytowo-dyskusyjne zebrania Koła Naukowego.

Działalność Koła w r. akad. 1952/53 skupiała się w trzech sekcjach: geografii fizycznej, społeczno-gospodarczej i kartografii. Członkowie Koła (B. Pydziński, W. Zarzycki, T. Ziętara) w ramach sekcji geografii fizycznej opracowali do użytku wewnętrznego skrypt geomorfologii, a także plany wycieczek do przewodnika geologicznego okolic Krakowa: *Widok z Kopca Kościuszki, Ojców* (T. Ziętara); *Skalka Wawelska, Norbertanki, Tyniec, Wieliczka* (W. Zarzycki); *Pustynia Będowska* (A. Krudowska). Pozostali zaś skompletowali zbiory geologiczne, oznaczyli okazy, wykreślali mapki poszczególnych regionów Polski. Zbiory te do dnia dzisiejszego służą jako pomoce naukowe do ćwiczeń.

Sekcja geografii społeczno-gospodarczej, pod kierunkiem dr M. Dobrowolskiej, podejmowała pracę badawczą nad zagadnieniami migracji i przemian społeczno-gospodarczych na terenie wsi małopolskich: Męcina Mała, Żmiąca, Majscowa, Zakliczyn, Obojna, Pagorzyna. Opracowano szereg tabel i map, w tym mapę migracji. Na ogólnych zebraniach Koła przedyskutowano szereg referatów, przygotowanych przez jego członków: *Analiza atlasów polskich i radzieckich* (B. Zaleski), *Metodyka sprawozdań z wycieczek geograficznych* (W. Zarzycki), *Sprzeczności anglo-amerykańskie na terenie Egiptu i Bliskiego Wschodu* (M. Stefanów), *Klasyki marksizmu o geografii* (Z. Flak), *Przeobrażenia społeczno-gospodarcze wsi Bzianka, pow. Jasto* (K. Madej-Wisłocki).

Koło pozostawało w kontakcie z WODKO, opiekowało się także geografami z Liceum Pedagogicznego w Krakowie. Organizowało również szereg wycieczek (Góry Świętokrzyskie, Górny Śląsk, Sudety).

Kolejny rok akademicki 1953/54 stanowił kontynuację dotychczasowych form działalności Koła Geografów (38 członków). Co dwa tygodnie odbywały się zebrania robocze poszczególnych zespołów, raz w miesiącu organizowano posiedzenia naukowe wszystkich członków Koła, w których uczestniczyli również pracownicy naukowi katedr geograficznych. Istniały już tylko dwie sekcje: geografii fizycznej i geografii gospodarczej. W dalszym ciągu studenci opracowywali referaty, przedstawiając je na zebraniach ogólnych Koła czy też poszczególnych sekcji (w ciągu r. akad. 1953/54 przedyskutowano w ten sposób 15 referatów). Kontynuowano również opiekę nad szkolnym Kołem Turystyczno-Krajoznawczym Liceum Pedagogicznego. Poważne miejsce w działalności młodych geografów zajmowały wycieczki (Tyniec, Dolina Będowska, Tatry). Poza działalnością naukowo-poznawczą kilkunastu członków KNG wykonało szereg prac dla Zakładu Geografii, m. in. mapy (T. Baran, S. Janiga, J. Noga, W. Nawracaj) oraz tablice do ćwiczeń z geomorfologii (zespół pod kierownictwem Z. Wyszatyckiego wykonał 48 tablic). W dalszym ciągu też kompletowano zbiory geologiczne.

W r. 1954 przypadła 25 rocznica śmierci zasłużonego polskiego geografa, Ludomira Sawickiego. Z tej okazji Koło zorganizowało uroczystą sesję naukową, na której referaty wygłosili: doc. dr R. Mochnacki (*Działalność naukowa L. Sawickiego*), doc. dr M. Dobrowolska (*Wspomnienia z wycieczek prowadzonych przez L. Sawickiego*) oraz studentka M. Dąbrowska (*Biografia*).

W r. akad. 1954/55 nastąpiły pewne zmiany organizacyjne w KNG. Istniejące sekcje geografii fizycznej i geografii gospodarczej działały na pełnych prawach autonomicznych, wybierały własne 3-osobowe zarządy. Wpłynęło to na sprawniejsze organizowanie prac badawczych, pogłębiając jednocześnie ich specjalizację. Nastąpiło ściślejsze powiązanie działalności poszczególnych sekcji z pracami katedr. Ten stan rzeczy utrzymał się do r. 1956. Koło nastawiło się na badania terenowe, prowadzone przez studentów. Wyniki badań prezentowane były częściowo na ogólnych zebraniach Koła (np. *Morfologia doliny Rudawki i Szklarki* — T. Baran), częściowo wykorzystywano je do prac seminaryjnych. W działalności Koła w dalszym ciągu poważne miejsce zajmowały zebrania odczytowo-dyskusyjne. W r. akad. 1954/55 zreferowano na nich następujące tematy: *Najnowsze poglądy na zlodowacenie Polski* (E. Marszałek), *Migracja Polaków do Rumunii i ich rozprzestrzenienie* (dr Gotkiewicz), *Rytmika lasów tropikalnych* (L. Siodłak). Nadto szereg referatów zostało wygłoszonych na zebraniach poszczególnych sekcji. Z innych form pracy wymienić można organizację wycieczek geograficznych.

Lata do 1955/56 były dla Naukowego Koła Geografów okresem świetnego rozwoju, który przyniósł poważne osiągnięcia, i to nie tylko w zaktywizowaniu szerokiej rzeszy studentów do pracy samokształceniowej, do podejmowania prób samodzielnych badań naukowych. Warto tu przypomnieć, że z Koła Naukowego wyszła większo pomocniczych pracowników nauki katedr geograficznych Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie: A. Gawlik, B. Pydziński, T. Ziętara, Z. Flak, M. Skrzypczak-Kozanecka, T. Baran-Jarowiecka, J. Noga.

W r. 1956 działalność ta uległa poważnemu zahamowaniu. Dopiero r. akad. 1957/58 dał początek nowemu okresowi działalności KNG (niemała tu zasługa kuratora Koła, doc. dr J. Flisa). Miało ono teraz nieco inny charakter. Poza pracą naukowo-badawczą Koło przyjęło szereg innych form działalności, charakterystycznych dotąd dla pracy rozwiązanego Związku Młodzieży Polskiej i Zrzeszenia Studentów Polskich. A więc podjęło się organizacji życia kulturalno-rozrywkowego (wieczorki taneczne, kino, teatr), ruchu turystycznego, nie unikało też dyskusji o charakterze politycznym, interesowało się sprawami bytowymi studentów.

19 lutego 1957 r. odbyło się pierwsze organizacyjne zebranie 37-osobowego Koła Naukowego Geografów. Z ciekawością dziś czytamy słowa manifestu młodych geografów, umieszczonego na wstępie do nowo założonej kroniki:

„Studiowanie to nie tylko uczęszczanie na wykłady, zdawanie egzaminów, wkuwanie skryptów. Potrzebna jest jakaś organizacja, która by uduchowiła nasze studia. Trzeba stworzyć jakąś platformę wzajemnego poznania się. Trzeba organizować zebrania, na których omawiane będą interesujące wszystkich zagadnienia, gdzie w ogniu dyskusji trzeba szukać argumentów uzasadniających swoje stanowisko albo obalających twierdzenia przeciwnika. Z tych właśnie względów zrodziła się myśl wskrzeszenia i ożywienia działalności Koła Naukowego Geografii”.

Zorganizowano trzy sekcje: naukową, kulturalno-impresową i fotograficzną. Praca ich głównie skupiła się wokół organizowanych wycieczek do Zakopanego, Olkusza i Pustyni Błędowskiej, w czasie których studenci zapoznali się z budową geologiczną terenu, zbierali okazy skał, kartowali poszczególne rejony. Z charakterystycznych wycieczek geograficznych wspomnieć nam przyjdzie o dwu: pierwsza na trasie: Kraków — Krzeszowice — Trzebinia — Chrzanów — Oświęcim — Kęty — Porąbka —

Bielsko-Biała — Szyndzielnia — Klimczok — Szczyrk — Żywiec — Andrychów — Wadowice—Kraków (maj 1958 r.), druga po Pojezierzu Mazurskim: Białowieża—Białystok — Ruciany — Mikołajki — Kętrzyn — Czerników — Olsztyn — Ostróda — Elbląg — Malbork — Gdańsk — Gdynia — Kraków (2—15 IX 1958 r.). W miesiącach wakacyjnych (lipiec) 15-osobowa grupa, kierowana przez mgr T. Ziętare, przebywała w Bieszczadach, prowadząc kartowania z geomorfologii w okolicach Leska i Myczkowiec. Dodatkowym plonem tej wyprawy była interesująca wystawa fotograficzna: „Na bieszczadzkiem, dzikim szlaku”.

Rok akad. 1958/59 — poza kontynuacją działalności z poprzedniego okresu — wniósł do pracy Koła dodatkowe elementy. Przywrócono formę posiedzeń naukowych z odczytami i dyskusjami, a także podjęto ściślej określone prace badawcze, których wyniki znalazły odbicie w referacie pt. *Obserwacje prowadzone przez KNG nad skutkami powodzi na Żywiecczyźnie*, przedstawionym na I Ogólnopolskim Zjeździe Naukowych Kół Geografów w Wojcieszowie przez Józefa Kanię (10—14 IV 1959 r.). Było to pierwsze po 1956 r. wystąpienie Koła na forum ogólnopolskim i spotkało się z przychylnym przyjęciem. W dalszym ciągu organizowano wycieczki. W kwietniu urządzono dwudniowy Rajd Wiosenny po Jurze Krakowsko-Częstochowskiej, a w czerwcu 6-dniową wyprawę w Tatry Polskie i Słowackie. Wyprawa ta została poprzedzona dwoma posiedzeniami naukowymi, na których zapoznano się z budową geologiczną Tatr (doc. dr A. Michalik) oraz z zagadnieniami morfologicznymi (doc. dr J. Flis).

W ramach pracy Koła grupa studentów skartowała osuwiska w Szymbarku (T. Cwikła, S. Dąbrowski, W. Janowski, R. Józwiak, W. Więclaw). W miesiącach wakacyjnych (15—30 VII) członkowie KNG uczestniczyli w geomorfologicznych pracach badawczych w Skwierczynie, organizowanych przez młodych geografów Uniwersytetu im. A. Mickiewicza. Sekcja fotograficzna Koła urządziła dwie wystawy fotograficzne: „Z Warmii i Mazur” i „Lato 1959”.

Najpoważniejszym sukcesem badawczo-naukowym w r. akad. 1959/60 było zorganizowanie przez Koło Geografów Ogólnopolskiego Seminarium Naukowego w Sądecczyźnie, seminarium kół naukowych geografów uniwersytetów i wyższych szkół pedagogicznych, poświęconego ruchom masowym w Beskidzie Sądeckim, na którym członkowie KNG referowali wyniki badań w oparciu o konkretne przykłady w terenie. Warto zauważyć, że było to pierwsze po wojnie naukowe seminarium, organizowane przez krakowskie, studenckie środowisko geografów.

Przygotowania do seminarium trwały kilka miesięcy, w czasie których dokonano dwukrotnie rekonesansu w Beskid Śląski dla przygotowania trasy. Podczas jednego z nich grupa studentów pod kierownictwem doc. dr J. Flisa (kuratora KNG) odkryła w paśmie Jaworzyny Krynickiej nie notowaną w literaturze jaskinię typu dylatacyjnego pod Zubrzyń Wierchem.

Prowadzono także prace badawcze w Tarnobrzegu i okolicy; ich wynikiem był referat Z. Zioly pt. *Zmiany gospodarcze, zachodzące w Zagłębiu Siarkowym w Tarnobrzegu*, wygłoszony najpierw na zebraniu Koła, a następnie na II Ogólnopolskim Zjeździe Kół Naukowych Geografów. Na zebraniach Koła wysłuchiowano relacji z geograficznych wycieczek zagranicznych członków KNG (NRD — J. Piwowarczyk, Austria — Z. Mrukowicz). Działalności naukowej Koła towarzyszyły ożywione kontakty z innymi studenckimi ośrodkami badawczymi. Ich wynikiem było uczestnictwo członków KNG w seminarium speleologicznym na Ornaku (10—15 IV), poświęconemu aktualnemu stanowi badań nad krasem tatrzańskim (Mokrzycka, Rogowska, Ziolo), w obozie geomorfologicznym KNG Uniwersytetu z Poznania (J. Lach) oraz w wycieczce KNG UJ na Podhale i w Tatry.

Lata 1960—1961, poza tradycyjnymi formami działania (wycieczki, prace badawcze, organizacja życia kulturalno-rozrywkowego, zwłaszcza miłe wieczorki zapoznawcze dla I roku), przyniosły i nowe formy pracy. Koło Naukowe Geografów (42 członków)

nawiązało współpracę z kierunkową grupą Związku Młodzieży Socjalistycznej, a także podjęło się opieki nad szkolnym Kołem Krajoznawczym w XIII Liceum Ogólnokształcącym w Krakowie (organizacja wycieczek, odczytów itp.). Działalność Koła wzbogacono również o projekcje filmowe (oglądnięto 30 filmów o tematyce geograficznej). Poważnym sukcesem naukowym Koła było uczestnictwo jego członków w II ogólnopolskim Zjeździe Naukowych Kół Geografów w Skokach koło Poznania, z dwoma referatami: *Rozwój osuwiska w Muszynie* (M. Mokrzycka) oraz *Zmiany gospodarcze, zachodzące w tarnobrzeskim Zagłębiu Siarkowym* (Z. Ziolo). Oba referaty zostały wyróżnione.

Podobnie, jak w ubiegłym roku, w dalszym ciągu utrzymywano nawiązane kontakty naukowe z innymi ośrodkami badawczymi studentów geografii, uczestniczono w różnego rodzaju sesjach i seminariach, np. w Ogólnopolskim Studenckim Seminarium Metodycznym Kół Naukowych, w pracach Studenckiej Grupy Krasowej przy Komitecie Koordynacyjnym KNG (wyprawy do Jaskini Zimnej i Jaskini Czarnej), w Ogólnopolskim Seminarium na Roztoczu, organizowanym przez KNG UMCS w Lublinie (na temat rzeźby terenów lessowych i krasu kopalnego), w seminarium organizowanym przez KNG UJ (na temat Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej).

Z innych prac naukowych, prowadzonych przez członków Koła, to dokonanie rejestru kartograficznego osuwisk w Karpatach Zachodnich, a także kartowań osuwiska w Szymbarku. Nie zaniedbywano również prowadzenia dalszych prac badawczych w rejonie Zagłębia Siarkowego w Tarnobrzegu. Nie spodziewali się studenci geografii krakowskiej WSP, że niedługo badania ich staną się głośne w całej Polsce.

Jedną z największych powojennych inwestycji — tarnobrzeski kombinat siarkowy — stanęła na terenach zupełnie dotąd nie uprzemysłowionych. I właśnie wpływ przemysłu, jego ekonomiczne i socjologiczne konsekwencje stały się przedmiotem zainteresowań i badań, znanych pod kryptonimem „akcja tarnobrzeska”. Prasa w początkach 1962 r. donosiła o naukowym rekonesansie na ziemię tarnobrzeską, dokonanym z inicjatywy Komisji Nauki Rady Okręgowej Zrzeszenia Studentów Polskich w Krakowie, w którym uczestniczyli socjologowie, etnografowie, geografowie i ekonomiści. „Sztandar Młodych”, informując o zamiarach zorganizowania tam obozu naukowo-badawczego, pisał:

„Nie jest to pierwsza tego rodzaju próba krakowskich studentów. Od trzech lat z powodzeniem prowadzi w Tarnobrzegu badania Koło Geografów krakowskiej Wyższej Szkoły Pedagogicznej. Geograf, Zbigniew Ziolo — student WSP — będzie kierownikiem tego naukowego obozu”

(„Sztandar Młodych” nr 24 z dnia 31 I 1962 r.)

W ślad za nim „Ilustrowany Magazyn Studencki ITD” donosił:

„Odbyło się krótkie sympozjum naukowe, na którym mgr Pietraszek zreferował tematykę badań socjologów w Tarnobrzegu, a Zbyszek Ziolo, geograf z Wyższej Szkoły Pedagogicznej, przyszedł kierownik naukowy obozu, przedstawił wyniki dotychczasowych badań 3-letnich prac badawczych, prowadzonych w Tarnobrzegu przez Koło Naukowe Geografów krakowskiej WSP”

(„ITD” nr 5 z dnia 4 II 1962).

A oto relacja prasowa o przebiegu badań, zamieszczona w „Nowinach Rzeszowskich” (28 VIII 1962, nr 204):

„W dniach od 18 do 30 bm. w Tarnobrzegu i jego okolicy przeprowadza badania 23-osobowa grupa studentów krakowskich wyższych uczelni. Są wśród nich bio-

łodzi z Wyższej Szkoły Pedagogicznej, chemicy z Uniwersytetu Jagiellońskiego, geografowie z WSP, etnografowie i socjologowie z UJ oraz rolnicy z Wyższej Szkoły Rolniczej [...] Badania przeprowadzają na zlecenie Komitetu Badań Rejonów Przemysłowych Polskiej Akademii Nauk. Mają one m.in. na celu określenie zmian we florze w związku z obniżeniem poziomu wód gruntowych w tak zwanym leju depresyjnym [...], a geografowie badają więź przestrzenno-produkcyjną kombinatu z regionem, strukturę zatrudnienia, napływ ludności i migracje w zapleczu kombinatu. Dane te posłużą do monograficznego opracowania wsi Stale, Suchorzów i Chodków”.

O badaniach studentów geografii i biologii WSP w okolicach Tarnobrzega pisała jeszcze „Trybuna Ludu” z dnia 29 XII 1962 r. (nr 350), wcześniej zaś wspominały o tym po raz drugi „Nowiny Rzeszowskie” z dnia 11 października (nr 216). Tak więc r. akad. 1961/62 znowu przyniósł poważny sukces młodym geografom z WSP. Działalność naukowa Koła nie została zawężona li tylko do badań w okolicach Tarnobrzega; przeprowadzono je także i na innym terenie, a wyniki przedstawione zostały w postaci referatów na zebraniach naukowych Koła. Między innymi przedyskutowano prace Z. Zioly: *Genetyczna współzależność jaskiń z rozwojem Doliny Kościeliskiej w Tatrach Zachodnich* oraz C. Banysia: *Charakterystyczne cechy rzeźby Wyżyny Lubelskiej*. W ciągu dalszym członkowie Koła uczestniczyli w wielu naukowych seminariach studenckich, organizowali wycieczki, prowadzili działalność kulturalną. Dodać należy, że — podobnie jak w pierwszym okresie działalności — Koło Naukowe Geografów w latach 1958—1960 wychowało kilku młodych pracowników naukowych, B. Gusza, Z. Szota, S. Zająca.

KOŁO NAUKOWE HISTORYKÓW IM. JOACHIMA LELEWELA

W listopadzie 1951 r. 15-osobowa grupa studentów, zorganizowana przez mgr Zbigniewa Tabakę, asystenta Katedry Historii Polski, przyjęła nazwę Koła Naukowego Historyków. Na wstępnych spotkaniach omówili podstawowe założenia i metody pracy i ustalili program działania, rozpoczynając pierwszy, poważny okres działalności ruchu naukowego studentów historii. Charakterystycznym momentem tego okresu było położenie głównego nacisku na pracę o charakterze naukowo-poznawczym. W początkach istnienia Koła działalność naukowo-badawcza stała się udziałem tylko nielicznej grupy zdolnych studentów, jednak z biegiem czasu zostali nią objęci wszyscy członkowie Koła. Na pracę Koła składało się opracowanie i wygłaszanie referatów przez studentów — jego członków oraz zbieranie i podawanie do wiadomości informacji naukowych z ukazujących się nowych opracowań z zakresu historii.

W roku akad. 1951/52 Koło Historyków skoncentrowało swoje wysiłki wokół dwu tematów: metodologiczne podstawy badań naukowych oraz sprawa chłopska w XIX w. Tym dwom tematom podporządkowano wszystkie referaty, poddane dyskusji i ocenie na plenarnych zebraniach Koła. I tak kolejno przedstawiono i przedyskutowano następujące zagadnienia: *Wytyczne I Kongresu nauki polskiej* (B. Kunert), *Metodologia marksistowska badań historycznych* (mgr Z. Tabaka), *Kwestia włościańska w Polsce przedrozbiorowej* (Z. Pomierny), *Sprawa chłopska w czasie powstania kościuszkowskiego* (I. Wątor), *Położenie chłopów w dobie Księstwa Warszawskiego i Królestwa Kongresowego do 1830 roku* (M. Pytlik).

Rok akad. 1952/53 przyniósł pewne zmiany w kierunkach naukowej działalności Koła. W tym czasie przekroczyło ono liczbę 35 osób. Prace naukowo-poznawcze studentów powiązane zostały z Krakowem. Każdy z opracowanych referatów połą-

czony został z programową wycieczką po zabytkach grodu wawelskiego. Tę formę atrakcyjnej działalności Koła poszerzono o wyjście poza Kraków, zaczynając od Ojcowa. Szczególnie udaną była wycieczka Koła na Wystawę Odrodzenia w Warszawie (10—11 XI 1953 r.). Podjęto również działalność kulturalno-rozrywkową, urządzano wieczorki taneczne. Na plenarnych posiedzeniach przedyskutowano kilka referatów, opracowanych przez poszczególnych członków Koła, studentów. Były to: *Kraków przed lokacją* (S. Stachura), *Kraków w okresie polokacyjnym do czasów panowania Kazimierza Wielkiego* (J. Trębaczowska), *Kraków w dobie Renesansu* (K. Bibrzycki). W tym też okresie w Kole powstała sekcja bibliograficzna. Jednocześnie podjęto prace przygotowawcze związane z Ogólnopolskim Zjazdem Młodych Historyków, jak również zorganizowaniem w Uczelni pierwszej naukowej sesji kół naukowych Wyższej Szkoły Pedagogicznej.

Rok 1953/54 należał do najświetniejszych w dotychczasowej działalności Koła. Złożyło się na to wiele przyczyn. W latach poprzednich w procesie dydaktycznym Uczelni szczególną opieką otaczano studentów, którzy sprawiali wiele kłopotów, pozostawiając początkowo na marginesie zabiegów dydaktycznych „średnich” i tzw. „przodujących” studentów, którzy bez większych trudności przechodzili przez lata studiów. Spostrzeżono się jednak dość szybko, że niezwracanie większej uwagi na tę najbardziej wartościową część młodzieży, zdolnej i chętnej do studiów, może się niekorzystnie odbić na jej rozwoju. Dlatego też głównie ten typ studentów „wciągnano” czy kierowano do pracy w kołach naukowych, rozbudzając w nich zainteresowania badawcze. Stąd r. akad. 1953/54 obfitował w niezwykle ciekawe imprezy Koła Naukowego Historyków.

W związku z 500-leciem odzyskania Pomorza odbyła się 26 lutego 1954 r. uroczysta sesja naukowa, która zgromadziła młodzież kół naukowych Uczelni, a także wielu gości. Echa tej sesji daleko wyszły poza mury Uczelni i znalazły oddźwięk w miejscowej prasie. „Gazeta Krakowska” z dnia 3 marca tegoż roku w dziale *Z życia szkół wyższych* pisała:

„Kilka dni temu odbyła się na WSP pierwsza sesja naukowa, zorganizowana przez Koło Naukowe Historyków. Otwarcia sesji dokonał kierownik Katedry Historii Polski, prof. dr Józef Garbacik. Tematem sesji było 500-lecie odzyskania Pomorza, przypadające w tym roku. Już kilka dni przed rozpoczęciem sesji grupy studentów skupiały się przed dużym afiszem zapowiadającym sesję, a pisany językiem piętnastowiecznym. Aula Szkoły pomieściła wielu gości: nie tylko historyków, ale studentów wszystkich kierunków, a także zaproszoną ze szkół średnich młodzież.

Na wstępie kol. Kaźmierowicz odczytał tekst Długosza, opisujący rok 1454 i przygotowania do wojny. Referat pt. *Pięćsetlecie odzyskania Pomorza przez Polskę* wygłosił kol. F. Kiryk, student III roku historii. Po referacie rozpoczęła się żywa dyskusja, w której omawiano szereg zagadnień, uwypuklając takie, jak: polityka Watykanu wobec Polski, zagadnienie poszczególnych warstw społecznych i ich rola w wojnie. Szczególnie jasno naświetlano udział w wojnie mieszczan Elbląga i Gdańska”.

W tym samym roku Koło Historyków dla uczczenia święta klasy robotniczej, 1 Maja, podjęło się zorganizowania sesji naukowej, poświęconej walce nauczycielstwa o demokratyczną szkołę. W jednym z kwietniowych numerów studenckie pismo „Po prostu” donosiło:

„W krakowskiej WSP podjęto zobowiązanie zorganizowania sesji naukowej poświęconej walce nauczycielstwa o demokratyczną szkołę w dwudziestoleciu międzywojennym i pracy w okresie 10-lecia Polski Ludowej. Sesję tę — pierwszą tego rodzaju w Polsce — organizuje Koło Naukowe Historyków”.

Sesja odbyła się 4 maja 1954 r. Przewodniczył jej doc. dr Ignacy Zarębski, a uczestniczyło w niej wielu pracowników naukowych i studentów. Miała ona charakter roboczy, a celem jej było przedyskutowanie i ocena przygotowanych referatów na Ogólnopolski Zjazd Młodych Historyków. Złożyły się na nią referaty opracowane przez studentów, członków Koła, o następującej tematyce: *Związek Nauczycielstwa Polskiego w dwudziestolecie międzywojennym* (E. Łysik), *Nauczycielstwo i kształtowanie jego ideologii w 10-leciu powojennym* (R. Sławewski).

Równocześnie z przygotowaniem do poszczególnych sesji prowadzono normalną działalność referatową w samym Kole, związaną tematycznie z Krakowem. Między innymi przedyskutowano referat J. Dziechciowskiego pt. *Kraków w okresie baroku*.

W latach 1954/55 i 1955/56 naukowy ruch studencki historyków przechodził pewne przesilenie, które głównie uwydatniło się w r. 1956. Złożyło się na to szereg przyczyn. Józef Garbacik w swojej pracy *Z dziejów Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie*³ pisał:

„Podniesiono znacznie wymagania [...] przy egzaminach, na skutek jednak przeciążenia programów wielką ilością zajęć doszło do uniemożliwienia należytego pogłębienia studiów przez lekturę i bardziej samodzielną pracę. Widać było zwłaszcza w latach 1954—1956 oznaki przemęczenia studentów”.

Działalność naukową studentów w tych latach należało mierzyć możliwościami czasowymi. W większości wypadków oznaczało to przesunięcie pracy naukowo-badawczej na plan dalszy. Na ruchu naukowym Koła Historyków zaciążyły także wydarzenia r. 1956. Studenci historii należeli do czołówki studenckiej, która żywo uczestniczyła w życiu politycznym nie tylko Uczelni.

Mimo tego członkowie Koła Historyków wzięli aktywny udział w pracach przygotowawczych do Ogólnopolskiego Zjazdu Młodych Historyków (wschodzili w skład Komitetu Organizacyjnego), który odbył się jesienią 1954 r. (29 XI—1 XII). Na Zjeździe, poświęconym 10-leciu istnienia Polski Ludowej, piętnastoosobowa delegacja studentów krakowskiej WSP wystąpiła z referatem pt. *Walka nauczycielstwa polskiego z próbami faszystyzacji szkoły w okresie 20-lecia międzywojennego*, który uzyskał ogólną aprobatę. Również pozytywnie oceniono wystąpienia dyskusyjne członków Koła.

W r. 1955 młodzi historycy zorganizowali w 300 rocznicę najazdu szwedzkiego na Polskę — II sesję kół naukowych w Uczelni, na której wystąpili z referatem *Walka narodu polskiego z najazdem szwedzkim*. Jednocześnie członkowie Koła żywo zaangażowali się w przygotowanie do obchodów 10-lecia Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie.

Po kilkumiesięcznej przerwie rozpoczął się w r. akad. 1956/57 drugi okres działalności Koła. Podobnie, jak w pierwszym okresie, położono nacisk na przygotowanie przez członków referatów o tematyce Innej, niż zagadnienia opracowywane na ćwiczeniach. Początkowo ta forma pracy była ogólnie uznawana, w zebraniach uczestniczyło wielu studentów, nie będących nawet członkami Koła Naukowego. Ale to nie wystarczało. Postanowiono działalność Koła powiązać bliżej z planami naukowymi katedr historycznych WSP, a obok zainicjowanych prób samodzielnej pracy badawczej członków Koła, prezentowanych na zebraniach zespołu, zaczęto wysłuchiwać referatów pracowników naukowych. Równocześnie rozwinięto ożywioną działalność typu rozrywkowo-kulturalnego. Wzorem lat ubiegłych organizowano wycieczki po Krakowie, do Wiśnicza, Niepołomic, a także wieczorki zapoznawcze. Jedną z cie-

³ *Z dziejów Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie (1946—1956). Część ogólna. Opracował J. Garbacik. W: Dziesięciolecie Wyższej Szkoły Pedagogicznej..., jw., s. 21.*

kawszych imprez była kilkudniowa wycieczka na trasie Kraków—Gdańsk—Malbork—Toruń—Gniezno—Poznań—Kraków (25—29 IV 1957 r.). Natomiast w tymże roku akademickim odbyły się tylko dwa zebrania naukowe Koła, na których zaprezentowano referaty pt. *Szkoły historyczne w Polsce* (H. Szczegółka) i *Wybrane zagadnienia z twórczości Szymona Askenazego* (mgr J. Myśliński). W roku następnym sytuacja się poważnie zmieniła. Wzrosła wprawdzie ilość posiedzeń naukowych, ale referaty na nich wygłaszali głównie samodzielni pracownicy naukowcy (*Kraków w okresie archeologicznym* — dr S. Buratyński, *Kraków w okresie przedlokacyjnym* — doc. dr J. Mitkowski, *Kraków po roku 1257* — doc. dr K. Pieradzka). Doprowadzenie do takiej formy działalności Koła niewątpliwie przyniosło wiele korzyści, studenci pogłębiali swą wiedzę, obserwowali metodę badawczą, ale nie brali bezpośredniego udziału w pracy badawczej, nie kształtowali pewnych nawyków poszukiwawczych. Ograniczali się tylko do działalności organizacyjnej: po raz pierwszy opracowany został statut Koła, bardzo aktywnie włączono się do prac organizacyjnych, związanych z VIII Zjazdem Historyków Polskich w Krakowie, którego sekcje obradowały w gmachu Wyższej Szkoły Pedagogicznej (14—17 września 1958 r.).

Lata 1958—1959 przyniosły dalsze zmiany w kierunkach działalności. Zebranie sprawozdawczo-wyborcze zdecydowało związać pracę naukowo-badawczą Koła z poszczególnymi seminariami oraz uznało za konieczne, aby na zebraniach Koła przedstawiane były referaty studentów. Równocześnie zwrócono uwagę na dość istotną sprawę dla rozwoju naukowego Koła, a to na potrzebę nawiązania kontaktów z innymi kołami naukowymi tej samej specjalności. Konsekwencją tego stanowiska było nawiązanie współpracy ze studenckimi kołami naukowymi historyków: Uniwersytetu Jagiellońskiego, Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Opolu oraz Uniwersytetu w Łodzi. Nadto w swej działalności powiązano się ze Związkiem Młodzieży Socjalistycznej i Kołem Związku Młodzieży Wiejskiej.

W roku akad. 1958/59 Koło odbyło trzy posiedzenia naukowe z referatami: *Kraków w dobie Odrodzenia* (prof. dr J. Garbacik), *Stosunek caratu do kwestii polskiej w latach 1914—1917* (E. Nowel), *Zródła i czynniki zainteresowania nauczaniem historii w Polsce* (J. Błaszczkiewicz).

Rok akad. 1959/60 przyniósł poważne ożywienie działalności, i to w kilku kierunkach. Jeden z nich to organizowanie odczytów i dyskusji naukowych na posiedzeniach Koła (*Śląsk w okresie starożytnym* — dr A. Gembala, *Kraków XVII i XVIII wieku* — doc. dr A. Przyboś, *Sytuacja polityczna na prawobrzeżnej Ukrainie w XVII i XVIII wieku* — dr J. Perdenia); drugi — to działalność popularyzatorska. Członkowie Koła w porozumieniu z Zarządem Wojewódzkim ZMW wygłosili we wsiach województwa krakowskiego oraz w uniwersytetach ludowych 18 odczytów o tematyce historycznej. W akcji tej wyróżnili się studenci: C. Bugdalski, L. Lijowski, J. Półciwiarzek, J. Trędowicz.

Kontynuując współpracę z innymi kołami naukowymi, wspólnie z Kołem Historyków Uniwersytetu w Łodzi rozpoczęto zbieranie materiałów o działalności łódzkiej grupy studentów na UJ w latach międzywojennych (dla publikacji jubileuszowej Uniwersytetu w Łodzi). Prowadzono także wstępne prace nad zorganizowaniem wspólnego seminarium z kołem naukowym UJ na temat ruchu młodzieżowego w UJ w okresie dwudziestolecia międzywojennego i nawiązano kontakt z rzeszowskim oddziałem Polskiego Towarzystwa Historycznego, wyjeżdżając kilkakrotnie na jego posiedzenia. Członkowie Koła często brali udział również w ogólnopolskich seminarjach naukowych. I tak studenci: W. Karaś, C. Bugdalski i T. Kowalski uczestniczyli w ogólnopolskim seminarium historycznym, zorganizowanym w Warszawie w rocznicę Rewolucji Październikowej, a poświęconym stosunkom polsko-rosyjskim, a przedstawiciele Koła: K. Pięta i Z. Wolf — w ogólnopolskim Zjeździe Kół Naukowych w Poznaniu (10—13 III 1960 r.). Nadto szereg członków Koła publikowało

materiały z działalności Lewicy Akademickiej w czasopismach „Od nowa” i w „Głosie Młodzieży Wiejskiej”. Tej działalności naukowej i popularyzatorskiej towarzyszyła także działalność rozrywkowa.

Rok następny stanowił kontynuację wspomnianych form działalności. Do odnotowania pozostaje udział członków Koła (A. Wróblewska, A. Blak) w ogólnopolskim Seminarium Kół Historycznych w Łodzi na temat *Upadek państwa szlacheckiego Polski w XVIII wieku* oraz wspólne posiedzenie kół naukowych historyków Wyższej Szkoły Pedagogicznej i Uniwersytetu Jagiellońskiego w sprawie zorganizowania wspólnego seminarium na temat *Ruch młodzieżowy w UJ w okresie 20-lecia międzywojennego*. Do komitetu organizacyjnego weszli z ZSP Z. Wolf i K. Pięta, a M. Wierzbicki przygotował referat pt. *Walka o polityczne oblicze Bratniej Pomocy w okresie dwudziestolecia*. Miejscowa prasa krakowska donosiła:

„Kraków był miejscem spotkania kół historyków wszystkich uniwersytetów polskich i wyższych szkół pedagogicznych. Na dwudniowym seminarium omawiano zagadnienia radykalnych organizacji młodzieżowych i studenckich w okresie międzywojennym. [...] W sumie podczas seminarium wygłoszono pięć referatów. Dotyczyły one organizacji młodzieżowych na UJ w latach 20-tych, w latach 30-tych, blokady akademickiej w r. 1937, organizacji ludowych w okresie międzywojennym oraz organizacji kulturalnych i artystycznych na UJ w 1930—39. Szczególnie duże zainteresowanie wywołał referat o blokadzie akademickiej w 1937 r. który wygłosił student WSP — Marian Wierzbicki”.

(„Gazeta Krakowska” z 12 XII 1961 r.)⁴.

KOŁO NAUKOWE POLONISTÓW

Podstawowym celem, który przyświecał założeniu Koła, było pogłębienie ogólnej wiedzy, a zwłaszcza śledzenie najnowszych badań nad literaturą i z zakresu nauki o literaturze. Początki Koła sięgają r. akad. 1950/51, kiedy to skupiona przez dr J. Garbaczowską i asyst. J. Rzeszut gromadka zdolniejszych studentów z różnych lat studiów przyjęła nazwę Koła Polonistów. Początkowo Koło miało charakter koła przedmiotowego, mimo to jego członkowie uczestniczyli już w marcu 1951 r. w V Ogólnopolskim Zjeździe Młodzieży Polonistycznej, który zajmował się problemami polskiego romantyzmu. Zaprezentowali się tam w dyskusjach, szczególnie interesująco wypowiadał się S. Kopala na temat *Nieboskiej komedii*.

Rok później Koło, tracąc swój charakter koła przedmiotowego, rozpoczęło działalność noszącą znamiona samodzielnej pracy badawczej; przeprowadzono podział na zespoły (sekcje), powstała sekcja literacka, językowa i literatury staropolskiej. Dwie pierwsze działalności swoją podporządkowały tematyce przyszłego zjazdu polonistycznych kół naukowych, który miał podjąć się próby przeanalizowania wybranych zagadnień i oceny kluczowych pozycji literatury współczesnej, ośmioletniego dorobku twórczości powojennej. Stąd tematy przygotowywanych referatów: *Twórczość dramatyczna w okresie powojennym*, *Problematyka polskiej poezji po roku 1945*, *Odbicie walki klasowej wsi w literaturze powojennej*, *Literatura dla młodzieży w latach 1945—1952*. W sekcji językowej zajmowano się zagadnieniami realizmu językowego, a także problemami dialektologii historycznej. Jedyne sekcja literatury

⁴ Materiał do opracowania dziejów Koła Naukowego Historyków zaczerpnięto z dokumentów archiwalnych takich, jak *Protokoły* z zebrań Koła oraz *Sprawozdania kierowników katedr*. Wzmiankę o studenckim Kole Historyków spotykamy w cytowanym już poprzednio szkicu Z. Tabaki, s. 39. Por. również s. 175 i 176 nin. książki.

staropolskiej kontynuowała działalność koła przedmiotowego, uzupełniając odczytami i referatami program studiów (Kochanowski, Skarga, literatura ariańska, pamiętnikarze).

W r. akad. 1952/53 nastąpiło dalsze ożywienie działalności zespołu młodych polonistów (18 członków). Zaczął się kształtować aktyw Koła Naukowego (Białek, Burkot, Bryjak, Gromiec, Skowrońska), nawiązano współpracę z kołem naukowym UJ, organizowano wspólne posiedzenia naukowe. Na jednym z nich przedyskutowano zespołowy referat pt. *Twórczość Zofii Nałkowskiej do roku 1914* (J. Białek i S. Burkot), na innym J. Dembiński zaprezentował marskistowską próbę interpretacji *Przepióreczki* Żeromskiego. Najważniejszym jednak wydarzeniem było przyjęcie i wygłoszenie na VI Zjeździe Młodzieży Polonistycznej we Wrocławiu (15—18 XI 1952 r.) referatu pt. *Literatura dla młodzieży w latach 1945—1952* (J. Białek, A. Kieszczyńska, A. Fijałkowska). O jego wartości poznawczej, rejestracyjnej i materiałowej pisano w sprawozdaniach ze Zjazdu⁵. Ponadto Koło prowadziło szeroką akcję popularyzatorską, jego członkowie wygłaszali referaty na temat literatury współczesnej w liceach krakowskich (Białek, Burkot, Kieszczyńska). W *Sprawozdaniu kierownika katedry za rok 1952/53*⁶ spotykamy następującą ocenę działalności młodych polonistów:

„Członkowie Koła przygotowywali referaty o twórczości wybitnych pisarzy współczesnych, wygłaszali je w liceach krakowskich. Kierownictwo katedry świadomie kładzie duży nacisk na pracę naukową Koła, stwierdzając jej wybitny sens ideowo-wychowawczy i kształcący. Praca Koła odbywa się w trudnych warunkach, zwłaszcza wynikających z dużego obciążenia studenta. Kierownictwo katedry doceniało wielkie poczucie odpowiedzialności, wielki wysiłek studentów, którzy wiele czasu poświęcali pracy nad referatami. Praca Koła ściśle została związana z ogólnym planem prac katedry, a niektóre jej składniki stanowią próbę wypełnienia pewnych luk naszej nauki i krytyki (teoria i historia literatury dla młodzieży).”

Sekcja językowa Koła Polonistów zajmowała się teorią powstania języka literackiego. Na zebraniach naukowych referaty z tego zakresu przedstawiali studenci: K. Wygaś, K. Werc, T. Mokrzycki. Oprócz tego przedyskutowano na nich 2 referaty: *Próba definicji polskiego języka literackiego* (prof. dr T. Milewski) i *Językoznawcze zastosowanie 4 zasad dialektyki* (dr S. Jodłowski).

Kolejny rok akademicki przyniósł osłabienie tempa działalności naukowej Koła młodych polonistów, można nawet mówić o zaistnieniu pewnego stanu kryzysowego⁷, który został spowodowany postawą studentów wobec problematyki naukowej i literackiej oraz koniecznością skupienia uwagi na samodzielnej pracy badawczej. W miejsce rozpoczętej poprzedniego roku pracy kompleksowej o jednolitej tematyce prowadzono szereg indywidualnych prac badawczych. I tak w sekcji literackiej podjęto szereg tematów, jak: *Sprawa oceny literatury 20-lecia międzywojennego*, *Julian Tuwim na tle twórczości okresu międzywojennego* czy *Współczesna proza polska*. Równocześnie członkowie Koła uczestniczyli w uczelnianej sesji naukowej na temat: *Kształtowanie naukowego poglądu w procesie nauczania przedmiotów specjalizacji*, a także wzięli udział w konkursie na prace związane z tym tematem. Wśród wyróżnionych znalazły się prace młodych polonistów. Między innymi nagrodzono autorów opracowujących tematy: *Naukowa i nienaukowa periodyzacja dzieł literatury polskiej* (Z. Podkowski — III r. pol.), *Literatura modernizmu w ocenie jej twórców i współczesnych, a nasz sąd o niej* (Z. Kubicz, Z. Zemanek, J. Woź-

⁵ Zob. J. Keller: *VI Zjazd Młodzieży Polonistycznej*. „Pamiętnik Literacki” R. 43, 1952, z. 3—4, s. 1240.

⁶ *Sprawozdanie z pracy Uczelni za rok 1952/53*. Archiwum WSP.

⁷ Por.: *Sprawozdanie kierownika Katedry Historii Literatury Polskiej WSP za rok 1953/54*. Archiwum WSP.

niak — III r. pol.), *Ocena ideowych wartości poezji Trembeckiego* (J. Jarowiecki — I r. pol.).

Członkowie sekcji językowej również zgłosili szereg indywidualnych referatów we wspomnianym konkursie. Spośród nich nagrodzono prace: *Związek rozwoju języka z rozwojem społecznym* (B. Cichy, W. Sermak — III r. pol.), *Językoznawcze potwierdzenie pierwszej i drugiej zasady dialektyki* (K. Wygaś — III r. pol.). Poza przygotowaniami do sesji sekcja językowa prowadziła pracę w kierunku zapoznania się z filozoficznymi i metodologicznymi podstawami swojej dyscypliny. Kontynuowano zebrania dyskusyjne, na których studenci prezentowali przygotowane samodzielnie referaty (np. *Nauka Pawłowa o systemach sygnalizacyjnych* — A. Wantuch, *Ewolucyjny charakter języka* — K. Skowrońska).

Istotnym problemem dla pełniejszego rozwoju ruchu naukowego polonistów była sprawa ściślejszych kontaktów z życiem naukowym i pracami badawczymi katedry. Rok akad. 1954/55 dał po temu doskonałą okazję. Działalność Koła została włączona do prac i badań naukowych katedry, związanych z obchodem Roku Mickiewicza. W porozumieniu z Komisją Naukową Roku Mickiewicza PAN i IBL członkowie Koła rozpoczęli zespołowe przygotowania referatu naukowego pt. *Recepcja Mickiewicza w szkole do 1939 roku*, składającego się z dwu części: część pierwsza obejmowała *Dzieje recepcji Mickiewicza pod zaborami* (A. Gasiński, K. Struś, K. Zaśko), część druga nosiła tytuł: *Mickiewicz w szkole międzywojennej* (J. Jarowiecki, Z. Bartnik, M. Zarzycka). Zbieraniem materiałów zajmowało się 15 osób. Równocześnie w sekcji literackiej Koła pracował zespół nad twórczością Kraszewskiego. W sekcji językowej praca szła w dwu kierunkach: przygotowywano referaty: *Cechy stylistyczne utworów realizmu socjalistycznego* oraz *Język „Ballad i romansów” Adama Mickiewicza*.

Wynikiem prawie dwuletniej pracy Koła były dwa poważne wydarzenia naukowe. Czwartego maja 1956 (14—17 V) członkowie Koła wzięli udział w VII Ogólnopolskim Zjeździe Młodzieży Polonistycznej, przedstawiając tam swój referat pt. *Recepcja Mickiewicza w szkole przed rokiem 1939*, który został przyjęty z dużą uwagą. Na zjeździe przedstawiciele krakowskiej WSP wzięli czynny udział w dyskusji, a jedno wystąpienie (L. Bednarczuk) miało charakter komunikatu, zatytułowanego *Język „Ballad i romansów”*. Również w r. akad. 1955/56 Koło było współorganizatorem sesji naukowej, poświęconej życiu i twórczości Mickiewicza, na której m. in. członek Koła Polonistów J. Jarowiecki wygłosił referat: *Mickiewicz w szkole międzywojennej*. Pokłosem tej dwuletniej naukowo-badawczej pracy Koła były publikacje jego materiałów w mickiewiczowskim numerze „Głosu Nauczycielskiego (*Mickiewicz w szkole zaboru rosyjskiego i Mickiewicz w szkole galicyjskiej*) oraz w jubileuszowej księdze pt. *Dziesięciolecie Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie* (Kraków 1957), w której zamieszczono pierwszą część referatu zjazdowego pt. *Dzieje recepcji Mickiewicza w szkole pod zaborami*.

Działalność Koła w latach 1956/57—1957/58 sprowadziła się do kilku organizacyjnych zebrań 15-osobowej grupy studentów, którzy ze zmiennym szczęściem próbowali ożywić pracę naukową Koła, ulegającą okresowemu zahamowaniu; usiłowali nią zainteresować szerszy krąg studentów polonistyki. Stąd pierwsze próby podjęcia tematyki popularyzatorskich zebrań o literaturze współczesnej („*Kwiaty polskie*” *Tuwima*, *Poezja Gałczyńskiego*, *Twórczość A. Rudnickiego*, *Nowele i opowiadania M. Hłaski*). Zorganizowano na nowo sekcję językową (10 osób), która zajęła się metodologią badań stylistycznych, a z początkiem 1958 r. podjęła się opracowania stylu poezji Norwida, a także wyrazów gwarowych w powieściach Kraszewskiego. W tymże też roku przedstawiciele Koła uczestniczyli w VIII Ogólnopolskim Zjeździe Młodych Polonistów w Toruniu, w charakterze obserwatorów.

Doświadczenia zjazdowe ukierunkowały pracę naukowo-badawczą Koła w latach 1959—1960. Członkowie podjęli się zbierania materiałów odnoszących się do

literatury okresu Młodej Polski, a szczególnie zainteresowali się działalnością „Zielonego Balonika”. Równocześnie Koło zaczęło organizować spotkania i dyskusje z literatami, aktorami (A. Waśkowski, K. Frycz, S. Otwinowski), redagować własny satyryczny organ o uduchowionej nieco nazwie „Pała”, w którym zamieszczano samodzielne utwory satyryczne, recenzje teatralne i nowości literackie, organizowano kilkudniowe wycieczki, np. „Warszawa epoki Oświecenia”, „Szlakiem Orkana”. Na zebraniach Koła przedyskutowano dwa referaty: *Teatr współczesny* (dr L. Eustachiewicz), „*Zwrotnica*” na tle współczesnych ugrupowań poetyckich (T. Lubiejewski). Owocem tego okresu działalności było wystąpienie Koła Naukowego na IX Ogólnopolskim Zjeździe Młodzieży Polonistycznej we Wrocławiu (25—28 IV 1960 r.) z referatem pt. *Krakowski kabaret artystyczny „Zielony Balonik”* (S. Żak), który znacznie odbiegał od większości pozostałych siedemnastu. Młodzi poloniści krakowskiej WSP — mimo obserwacji poprzedniego sejmiku młodzieży kół polonistycznych — nie w porę zorientowali się w zmianie charakteru zjazdów. Zresztą nie tylko oni. Recenzent „Ruchu Literackiego” w swoich reminiscencjach pojazdowych pisał:

„Tematyka poszczególnych prac wyrosła z zainteresowań związanych z problematyką seminariów uniwersyteckich, stąd poziom referatów był bardzo wysoki. Dawna bowiem koncepcja uczynienia ze zjazdów przeglądu pracy kół naukowych reprezentowana była na obradach tylko przez epigonów, którzy nie zdążyli się w porę zorientować w zmianie charakteru tego typu imprezy”⁸.

I znowu doświadczenia zjazdowe rzutowały na kierunek naukowej działalności Koła. W *Sprawozdaniu kierownictwa Katedry Historii Literatury Polskiej za rok 1959/60* czytamy:

„W związku z tym, że rezultaty pracy Koła są prawie nikłe, ponieważ studenci są obarczeni nadmierną pracą na seminariach, postanowiono na jednym z zebrań przystąpić do reorganizacji Koła, połączyć tę pracę z kierunkiem i formami pracy na poszczególnych seminariach”.

Owoce takiej reorganizacji nie dały długo na siebie czekać. Koło utworzyło trzy sekcje: historycznoliteracką, językową, kulturalno-społeczną. W ramach sekcji historycznoliterackiej podjęto pracę nad przygotowaniem indywidualnych referatów na X Zjazd Młodych Polonistów, który miał być poświęcony problemom powieści polskiej. Podjęto się opracowania sześciu tematów: *Z zagadnień stylizacji staropolskiej u Kraszewskiego* (H. Dębiczak), *Sztuka narracyjna Józefa Weyssenhofa* (J. Krop), *Moralitety dziecięce Kaden-Bandrowskiego* (M. Bęberek), *Sen i halucynacja w twórczości Andrzeja Struga* (S. Sękowski), *Problematyka moralna w twórczości narracyjnej J. Andrzejewskiego* (E. Chudziński), *Twórczość narracyjna J. Szaniawskiego* (S. Mrazek). Pozostali, pod kierownictwem W. Kawińskiego, przystąpili do opracowania kartoteki młodych poetów krakowskich.

Sekcja kulturalno-społeczna opracowała ankietę czytelniczą wśród studentów WSP, a także wyłoniła zespół filmowo-teatralny, który w r. 1962 zorganizował ogólnouczelniane Studium Filmowe. Sekcja językowa zajęła się problemami dialektologii, opracowaniem słownika gwarowego.

Na posiedzeniach Koła w r. 1961 przedyskutowano szereg referatów, przygotowanych przez jego członków: *Kilka uwag o młodej poezji polskiej* (W. Kawiński), *Strukturalizm w badaniach językowych* (J. Ożdżyński), *Iwo Andrić — laureat nagrody Nobla* (red. T. Lubiejewski). Kilka spotkań poświęcono omówieniu oglądniętych

⁸ B. Faron: *Notatki o Zjeździe Młodzieży Polonistycznej*. „Ruch Literacki” 1960, nr 1/2, s. 138.

sztuk teatralnych, w niektórych brali udział zaproszeni literaci. Wzorem lat ubiegłych zorganizowano wycieczkę szlakiem Orkana. Członkowie Koła uczestniczyli w międzyuczelnianych i ogólnopolskich seminariach w Warszawie i Poznaniu.

Działalność Koła Naukowego Polonistów w r. akad. 1961/62 przyniosła świetne rezultaty. Najważniejszym osiągnięciem było zorganizowanie wspólnie z Kołem Naukowym UJ X Ogólnopolskiego Zjazdu Młodych Polonistów w Krakowie (3—6 V 1962 r.), na którym studenci krakowskiej WSP zaprezentowali się trzema referatami (zgłosili 6), a to: *Sen i halucynacja w twórczości Andrzeja Struga* (S. Sękowski), *Twórczość narracyjna Jerzego Szaniawskiego* (S. Mrazek), *Problematyka w twórczości narracyjnej Jerzego Andrzejewskiego* (E. Chudziński). Wystąpienie członków Koła Polonistów z krakowskiej WSP przyniosło poważny sukces. Wśród nagrodzonych znalazł się referat S. Sękowskiego.

W tym samym okresie działalności, z okazji XX rocznicy powstania Polskiej Partii Robotniczej, członkowie Koła przygotowali dwa referaty na studencką sesję naukową, organizowaną wspólnie przez koła naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego i Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie: *Ignacy Fik jako krytyk marksistowski* (H. Fulara), *Konspiracyjna prasa lewicy młodzieżowej lat 1939—1944* (J. Ożdżyński).

O dużej żywotności Koła świadczyło zebranie-narada, w której uczestniczyli wszyscy pracownicy nauki katedr polonistycznych WSP. Zorganizowano ją celem przedyskutowania problemu studiów polonistycznych i ich programu. Owocem tej pozytywnej inicjatywy było m. in. wprowadzenie do programu studiów polonistycznych na I roku konwersatorium z literatury współczesnej i dalsze zróżnicowanie studiów literackich i językowych (dotychczasowy, obowiązkowy dla wszystkich lektorat z języka greckiego — tylko dla specjalizujących się w zakresie językoznawstwa).

W latach 1960—1962 po raz pierwszy w Kole Naukowym Polonistów znalazła się grupa studentów próbujących sił w samodzielnej twórczości literackiej. Spośród nich kilku drukowało swe utwory w prasie literackiej i dodatkach świątecznych gazet i zostało wyróżnionych przy okazji rozmaitych konkursów (J. Dworaczek, S. Mrazek), a W. Kawiński zaliczany jest do kręgu młodych poetów krakowskich.

Pisząc o wieloletniej, owocnej działalności Koła Naukowego Polonistów nie sposób nie wspomnieć o życzliwej opiece, jaka spotykała młodych polonistów ze strony pracowników naukowych poszczególnych katedr, szczególnie zaś kierownika Katedry Historii Literatury Polskiej, doc. dr Jana Nówakowskiego.

KOŁO NAUKOWE BIOLOGÓW

W działalności pozostałych kół naukowych krakowskiej uczelni nauczycielskiej nie zdołano zaobserwować ciągłej pracy, ulegała ona okresowym przerwom. Niewątpliwie było to wynikiem zarówno nikłych zainteresowań młodzieży określonych kierunków studiów tą formą działalności, jak również nie wystarczających inspiracji ze strony pracowników poszczególnych katedr, którzy może zbyt mało doceniali rozwój naukowego ruchu studenckiego. Z obiektywnych przyczyn takiego stanu rzeczy wymienić można zbyt duże obciążenia programowe studentów, a także brak doświadczeń w zakresie organizowania ruchu naukowego młodzieży. Dodatkowa trudność odtworzenia poszczególnych momentów z pracy kół naukowych wynika z braku pełnej dokumentacji, potwierdzającej ich działalność. Stosunkowo najwyższą działalność w tej grupie kół przejawiało Koło Naukowe Biologów (KNB).

Koło Naukowe Biologów powstało w r. akad. 1951/52 i działało pod wpływem bezpośredniej inspiracji i opieki kierownika Katedry Zoologii, doc. dr A. Dziurzyńskiego. Początkowo skupiało nieliczną grupę studentów lat starszych, którzy nie

tyle zaprawiali się w pracach naukowo-badawczych, ile prowadzili działalność zmierzającą do uzupełnienia wiedzy z zakresu wykładanej dyscypliny studiów oraz do kształtowania naukowego, marksistowskiego poglądu na świat. Stąd w pracy Koła w latach 1951—1955 dominowała przede wszystkim działalność odczytowo-dyskusyjna. Na poszczególnych zebraniach członkowie Koła przygotowywali i wygłaszali opracowane przez siebie — w oparciu o literaturę naukową — referaty; często w dyskusjach tych uczestniczyli pracownicy naukowi katedr biologicznych, prezentując tu swoje poglądy i prace naukowe. Tak na przykład w r. akad. 1951/52 na zebraniach KNB przedyskutowano następujące referaty: *Pochodzenie człowieka*, *Rola pracy w ucłowieczeniu małpy*, zaś w roku następnym: *Obrazy z życia pszczoły jako ilustracja pierwszej i trzeciej zasady dialektyki* (mgr Skoczeń), *Problem walki o byt w przyrodzie w ujęciu Darwina i Łysenki* (K. Uramowska), *Wirusy — ustroje na granicy życia i materii nie ożywionej* (doc. dr J. Zurzycki), *Krzyżówki wegetatywne na terenie szkoły* (B. Sapeta), *System trawopolny Wiliamsa* (K. Wasyluk). Oprócz tego członkowie KNB podejmowali prace typu politechnicznego, wykonując szereg pomocy naukowych dla zakładu (wartość tych prac przekroczyła sumę 50 tys. zł), zapoznawali się z techniką wypychania ptaków (pod kierunkiem mgr Leśniowskiej), zajmowali się wraz z kołem przedmiotowym hodowlą zwierząt i roślin.

Z końcem r. akad. 1952/53 KNB skupiało 28 studentów, którzy pozostawali w żywym kontakcie z Towarzystwem Naukowym im. M. Kopernika oraz opiekowali się kołami przedmiotowymi z biologii w Liceum im. Nowodworskiego i w Liceum Pedagogicznym.

W latach 1953—1955, kiedy ilość członków KNB wzrosła do 46 studentów, nastąpiły pewne zmiany w strukturze organizacyjnej Koła, powstały dwie sekcje: botaniczna i zoologiczna. Poza tradycyjną już formą działalności referatowo-dyskusyjnej członkowie KNB rozpoczęli pierwsze prace o charakterze badawczym: podjęli się opracowania flory i fauny jednego ze stawków podkrakowskich. Wzbogacili także zakres wykonywanych pomocy naukowych o rozmaitego rodzaju mikroskopowe preparaty i o zestawy biologiczne. Poza opieką nad akwariami i hodowlami Koło Naukowe podjęło się zorganizowania działki. Głównie zajęli się tym studenci: Stefańska i Waliczek, którzy z tej racji przygotowali na jedno z zebrań KNB referat *O działce szkolnej*. Pracę Koła wzbogacono o pierwsze przeglądy filmów naukowych. W okresie wakacji członkowie KNB brali udział w wyszukiwaniu i zwalczaniu chorób i szkodników roślin uprawnych.

W latach 1955—1958 Koło Naukowe Biologów w zasadzie nie prowadziło żadnej działalności. Kolejno podejmowane próby organizacyjne utworzenia Koła nie dawały pomyślnych rezultatów. Dopiero w początkach r. akad. 1958/59 grupka studentów z inicjatywy jednego z nich, B. Ławińskiego, zdołała, przy wydatnej pomocy dwu asystentów: A. Dziedzickiej i H. Chudyby, zorganizować naukowy ruch studencki na kierunku biologii. Sięgnięto do tradycyjnych wzorów pracy: członkowie nowo powstałego Koła podjęli się opracowania fauny stawków na Zakrzówku pod kątem przydatności zebranego materiału dla potrzeb dydaktycznych szkół średnich. Równocześnie rozpoczęto obserwacje nad rozwojem Hydry (stulbii). Cała początkowa działalność tej grupy zmierzała raczej w kierunku pogłębienia metodyki nauczania biologii.

Lata następne przyniosły ożywienie pracy naukowej i organizacyjnej Koła. Redagowanie gazetki biologicznej „Arnica”, organizacja wycieczek do Parku Tatrzańskiego, wyjazdy „na krokusy”, wyprawy do stacji doświadczalnej w Mydlnikach (hodowla karpia), wizyta w Zakładach Farmaceutycznych, pokazy filmów przyrodniczych — to pierwsze objawy nowej żywotności Koła Naukowego Biologów, ale nie jedyne. W ślad za tymi imprezami nastąpiło nawiązanie kontaktów naukowych z kołami studentów biologii na uniwersytetach, uczestnictwo w studenckich seminariach naukowych i ogólnopolskim Zjeździe Kół Naukowych Biologów w War-

szawie 5 IV 1961 r. (P. Solarski, Z. Tomas). Członkowie Koła wzięli udział w obozie naukowym, zorganizowanym przez Uniwersytet Łódzki w Szwajcarii Kaszubskiej, w Studziance k. Bytowa, 17 VIII 1961 r. (T. Papuga, Z. Tomas).

Równocześnie KNB zorganizowało kurs fotograficzny, przygotowując się do uczestnictwa w Ogólnopolskiej Wystawie Fotografii Przyrodniczej. Część członków uczestniczyła w kursie preparatyki zwierząt. Coraz częściej organizowano posiedzenia naukowe Koła, na których wygłaszali referaty zarówno studenci, jak i pracownicy naukowci. W roku akad. 1960/61 przedyskutowano następujące tematy: *Jak powstaje zielnik* (H. Kowalczyk), *Wśród wzgórz i jarów Etiopii* (doc. dr J. Flis), zaś w roku następnym: *Jak sporządzić tablicę biologiczną* (mgr H. Chudyba), *Wybrane zagadnienia z preparatyki zoologicznej* (mgr B. Pieronek). Na zebraniach Koła wysłuchiowano również sprawozdań członków KNB z uczestnictwa w Zjeździe Koordynacyjnym Kół Naukowych (P. Solarski), z ogólnopolskiego seminarium studenckiego na temat *Karkonoskiego Parku Narodowego* (J. Wróbel), z obozu naukowego w Tarnobrzegu (szerzej pisano o nim przy omawianiu pracy Koła Geografów), w którym wzięli udział studenci: Kućmierz, Michalska, Popek.

Pod koniec r. akad. 1960/61 dojrzała myśl o podzieleniu Koła na grupy, powstały więc zespoły: preparatyki zoologicznej (10 osób), fotografii przyrodniczej (21 osób), krajoznawczo-przyrodniczej i akwarystyki.

KOŁO NAUKOWE RUSYCYSTÓW

Zorganizowanie Koła Naukowego Rusycystów (KNR) nastąpiło na początku r. 1952. Jego członkowie głównie rekrutowali się z koła przedmiotowego, stąd od samego początku liczba członków sięgała 30. Koło, otoczone osobistą opieką kierownika Katedry doc. W. Gałęckiego, szybko nabrało rumieńców życia. Podzielone na trzy sekcje (literacką, językową, metodyczną) początkowo głównie podejmowało pracę odczytowo-dyskusyjną. Oto przykładowo kilka tematów, jakie zostały przygotowane przez członków KNR i przedyskutowane na zebraniach naukowych w latach 1952—1954: *Podobieństwo i różnica w strukturze gramatycznej języka rosyjskiego i polskiego* (Mielczarek), *Kierownicza rola partii w rozwoju literatury radzieckiej* (Kołodziej), *Obraz rozkładu szlachty obszarnej w powieściach Sołtykowa-Szczedrina* (Wilk), *Hercen o powstaniu styczniowym* (Kamińska), *Życie i twórczość Gribojedowa* (Kondrat). W r. akad. 1954/55 członkowie Koła (Kowalkiewicz, Symonowicz, Zubicki) przygotowali referat na Ogólnouczelnianą Sesję Mickiewiczowską pt. *Mickiewicz w Rosji*.

W latach 1952/56 Koło Naukowe Rusycystów podejmowało szereg prac o charakterze popularyzatorskim, organizując odczyty, wieczory poezji i prozy rosyjskiej i radzieckiej, a także wieczorki artystyczne, które cieszyły się dużą popularnością wśród studentów. Po latach przerwy 1956—1959 reaktywowane Koło Rusycystów podjęło prace badawcze z zakresu języka i literatury oraz metodyki, uczestnicząc w wielu seminariach naukowych. Niezwykłą popularność w środowisku uczelnianym KNR zdobyło poprzez własny zespół chóralny, prowadzony pod kierunkiem mgr Janusza Henzla.

KOŁO NAUKOWE PEDAGOGÓW

Ciekawe formy działalności, odmienne od pozostałych kół naukowych, rozwinęło Koło Naukowe Pedagogów (KNP), które skupiało studentów ze wszystkich kierunków studiów. Powstało w lutym 1953 r. w oparciu o dotychczasowe Koło Psychologów. Członkowie Koła Naukowego Pedagogów skupieni byli w trzech sekcjach:

pedagogicznej, psychologicznej i historii wychowania. Najbardziej ożywioną działalność prowadziły sekcje: pedagogiczna (opiekun dr W. Choma) oraz psychologiczna (dr I. Isterewicz). Członkowie Koła poza tradycyjnymi zebraniem odczytowo-dyskusyjnymi pozostawali w kontakcie ze szkołami, z placówkami wychowania pozaszkolnego, urządzali wycieczki do takich placówek, jak Pałac Młodzieży w Katowicach czy Dom Dziecka w Krzeszowicach.

Tematyka prac podejmowanych przez członków Koła wiązała się z dwoma głównymi problemami: wykształceniem politechnicznym i sprawą tworzenia się kolektywów. Stąd na zebraniach Koła prezentowano m. in. takie referaty, jak: *Wykształcenie ogólne i politechniczne* (prof. dr Z. Mysłakowski), *Tworzenie się kolektywu u Makarenki* (dr W. Choma). W ramach sekcji psychologicznej członkowie KNP przedyskutowali m. in. następujące problemy, opracowane przez pojedynczych studentów oraz przez ustalone zespoły studenckie: *Od instynktu do rozumu* (J. Konieczny), *Rola rozumienia w procesie zapamiętywania* (J. Ochotnicki), *Rola rozumienia w procesie uczenia się*, *Instynkt i jego zmienność*, *Zasada kojarzenia w psychologii*, *Znaczenie Pawłowa w psychologii*.

Nikłe zainteresowanie Katedry Pedagogiki pracą koła młodych pedagogów spowodowało jego dezorganizację. Kolejne próby podejmowane przez ZMS i ZSP reaktywowania Koła Pedagogów, ze względu na obojętność Katedry nie przynosiły poważnych rezultatów. Dopiero r. akad. 1961/62 doprowadził do ponownego powstania Koła Naukowe Pedagogów.

KOŁO NAUKOWE MARKSISTÓW

Poważnym wydarzeniem w naukowym ruchu studenckim w WSP było utworzenie Koła Naukowe Marksistów w r. 1953. Swoim zasięgiem objęło ono studentów z różnych kierunków studiów. Praca Koła nastawiona była głównie na działalność propogandowo-popularyzatorską. Na zebraniach Koła w r. akad. 1953/54 dyskutowano zagadnienie moralności socjalistycznej, w roku zaś następnym członkowie Koła podjęli się popularyzacji zagadnień sojuszu robotniczo-chłopskiego. Warto zaznaczyć, iż Koło skupiało w swym gronie nie tylko czołowy aktyw Związku Młodzieży Polskiej czy młodych członków PZPR, lecz także wielu studentów dalekich od poglądów marksistowskich. Stąd zebrania pełne były żarliwych dyskusji i kontrowersji. Sprawy stosunku do ZSRR, jego roli w świecie po II wojnie światowej, problemy krajów demokracji ludowej, okresu przejściowego — były przedmiotem stałej uwagi członków Koła. Poważne miejsce w dyskusjach młodych marksistów zajmowała sprawa rewolucji kulturalnej po r. 1945, a także problematyka socjalistycznego przeobrażenia wsi. Nad całością działalności Koła opiekę sprawowała Katedra Podstaw Marksizmu, szczególnie zaś jeden z jej pracowników, mgr J. Szmyd.

INNE KOŁA NAUKOWE

Pozostałe koła: Matematyków i Fizyków, miały charakter kół przedmiotowych. Liczne odczyty, przygotowywane przez członków tych kół referaty wzbogacały i poszerzały zakres wiedzy podawanej na wykładach czy ćwiczeniach.

Do ciekawych form działalności tych kół należały repetytoria organizowane dla słabszych studentów. Dość często w zebraniach tych kół uczestniczyli pracownicy naukowci katedr, którzy wygłaszali tu swoje prelekcje (np. *Idee przewodnie Łobaczewskiego w walce z idealizmem w matematyce* — doc. dr Z. Krygowska, *Teoria*

typów logicznych — mgr S. Serafin, *Materializm dialektyczny a nauki matematyczno-przyrodnicze* — asyst. Rumak). Oba koła pozostawały w kontakcie z kołami przedmiotowymi w szkołach średnich.

SKŁAD ZARZĄDÓW KOŁA NAUKOWEGO POLONISTÓW
W LATACH 1950—1961

Rok akad. 1950/51	Przewodniczący:	Stanisław Kopala
	Opiekun:	doc. dr Janina Garbaczowska
1951/52	Przewodniczący:	Stanisław Kopala
	Opiekun:	dr Jan Nowakowski
1952/53	Przewodniczący:	Jan Dembiński
	Opiekun:	mgr Janina Rzeszut
1953/54	Przewodniczący:	Zenon Podkowski
	Opiekun:	doc. dr Jan Nowakowski
1954/55	Przewodniczący:	Andrzej Gasiński
	Członkowie:	Małgorzata Bujalska, Mirosława Kieszczyńska, Stanisław Warzecha
	Opiekun:	mgr Józef Białek
1955/56	Przewodniczący:	Andrzej Gasiński
	Członkowie:	Zofia Bartnik Mirosława Kieszczyńska, Kazimierz Struś
	Opiekun:	mgr Józef Białek
1956/57	Przewodniczący:	Erwin Nowak
	Członkowie:	Maria Berwid, Ryszard Sławecki, Stanisław Żak (sekcja literacka); Roman Preidl, Ryszard Zapart, Teodozja Zegadło (sekcja językowa)
	Opiekun:	mgr Stanisław Burkot
1957/58	Przewodniczący:	Erwin Nowak
	Członkowie:	Maria Berwid, Ryszard Sławecki, Stanisław Żak, (sekcja literacka); Roman Preidl, Ryszard Zapart, Teodozja Zegadło (sekcja językowa)
	Opiekun:	mgr Stanisław Burkot
1958/59	Przewodniczący:	Stanisław Żak
	Członkowie:	Tadeusz Lubiejewski, Maria Sierotwińska
	Opiekun:	dr Lesław Eustachiewicz
1959/60	Przewodniczący:	Stanisław Żak
	Członkowie:	Tadeusz Lubiejewski, Stanisława Miernikiewicz, Maria Rogala
	Opiekun:	dr Lesław Eustachiewicz
1960/61	Przewodniczący:	Edward Chudziński
	Członkowie:	Henryk Fulara, Krystyna Gaweł, Stanisława Miernikiewicz, Jan Ożdżyński, Maria Sajdak
	Opiekun:	dr Stanisław Burkot

SKŁAD ZARZĄDÓW KOŁA NAUKOWEGO HISTORYKÓW
W LATACH 1951—1961

- Rok akad. 1951/52 Przewodniczący: Józef Kornas
Zastępca: Zygmunt Pomierny
Sekretarz: Joanna Trembaczevska
Opiekun: mgr Zbigniew Tabaka
- 1952/53 Przewodniczący: Edward Łysik
Zastępca: Feliks Kiryk
Sekretarz: Anna Sysło
Opiekun: mgr Zbigniew Tabaka
Kurator: dr Ignacy Zarębski
- 1953/54 Przewodniczący: Edward Łysik
Zastępca: Feliks Kiryk
Sekretarz: Anna Sysło
Opiekun: mgr Zbigniew Tabaka
Kurator: dr Ignacy Zarębski
- 1954/55 Przewodniczący: Józef Dziechciowski
Zastępca: Zdzisław Świstak
Sekretarz: Elżbieta Fiołek
Opiekun: mgr Ignacy Wątor
- 1955/56 Przewodniczący: Józef Dziechciowski
Zastępca: Zdzisław Świstak
Sekretarz: Elżbieta Fiołek
Opiekun: mgr Ignacy Wątor
- 1956/57 Przewodniczący: Ryszard Prus
Zastępca: Kazimierz Kulesza
Sekretarz: Zygmunt Ruta
Skarbnik: Józef Jachymiak
Opiekun: doc. dr Ignacy Zarębski
- 1957/58 Przewodniczący: Zygmunt Ruta
Zastępca: Józef Jachymiak
Sekretarz: Józef Wendt
Skarbnik: Józef Półwiartek
Opiekun: mgr Feliks Kiryk
- 1958/59 Przewodniczący: Zygmunt Ruta
Zastępca: Józef Jachymiak
Sekretarz: Józef Półwiartek
Opiekun: doc. dr Tadeusz Słowikowski
- 1959/60 Przewodniczący: Józef Półwiartek
Zastępca: Wacław Karaś
Sekretarz: Krystyna Pięta
Członkowie: Jerzy Gembala, Anna Kot, Zbigniew Wolf
Opiekun: doc. dr Tadeusz Słowikowski
- 1960/61 Przewodniczący: Krystyna Pięta
Zastępca: Marian Wierzbicki
Sekretarz: Anna Kot
Członkowie: Marian Drożdż, Jerzy Gembala, Konstanty Młonek, Jan Kanty Jagła
Opiekun: prof. dr Adam Przyboś

SKŁAD ZARZĄDÓW KOŁA NAUKOWEGO GEOGRAFÓW
W LATACH 1949—1961

Rok akad. 1949/50 Przewodniczący:

- 1950/51 Przewodniczący: Henryk Lange
Zastępca: Roman Fojcik
Sekretarz: Stanisław Litwa
- 1951/52 Przewodniczący: Tadeusz Ziętara
Zastępca: Aleksandra Krudowska
Sekretarz: Stanisława Sieniawska
Opiekun: Julian Sromicki
Kierownicy sekcji
geologii: Włodzimierz Zarzycki
geomorfologii: Krystyna Pachlewska
geogr. społ.-gosp.: Tadeusz Nowak
kartografii: Maria Gatner
- 1952/53 Przewodniczący: Tadeusz Ziętara
Zastępca: Jan Adamek
Sekretarz: Stanisława Sieniawska
Opiekun: dr Jan Janczyk
Kierownicy sekcji
geogr. fizycznej: Włodzimierz Zarzycki
geogr. społ.-gosp.: Stanisław Litwa
kartografii: Maria Gatner
- 1953/54 Przewodniczący: Jan Adamek
Zastępca: Stefan Miczka
Sekretarz: Danuta Kuczaj
Opiekun: mgr Tadeusz Ziętara
Kierownicy sekcji
geogr. fizycznej: Helena Ciołczyk
geogr. społ.-gosp.: Zenon Flak
- 1954/55 Przewodniczący: Stefan Miczka
Zastępca: Tadeusz Gaweł
Sekretarz: Danuta Kuczaj
Opiekun: mgr Tadeusz Ziętara
Sekcja geografii fizycznej
Przewodniczący: Henryk Mróz
Zastępca: Władysław Nowak
Sekretarz: Izabela Kembłowska
Sekcja geografii społeczno-gospodarczej
Przewodniczący: Janina Łabaj
Zastępca: Zygmunt Duda
Sekretarz: Ewa Bieńkowska
- 1955/56 Przewodniczący: Stefan Miczka
Zastępca: Tadeusz Gaweł
Sekretarz: Danuta Kuczaj
Opiekun: mgr Tadeusz Ziętara

- Sekcja geografii fizycznej
 Przewodniczący: Henryk Mróz
 Zastępca: Adam Hałatek
 Sekretarz: Izabela Kembłowska
- Sekcja geografii społeczno-gospodarczej
 Przewodniczący: Janina Łabaj
 Zastępca: Zygmunt Duda
 Sekretarz: Elżbieta Bieńkowska
- 1957/58 Przewodniczący: Jan Gibiec
 Zastępca: Krystyna Dité
 Sekretarz: Józef Piwowarczyk
 Skarbnik: Kazimierz Kłag
 Komisja Rewizyjna: Janina Czyżycka, Ireneusz Jakubowski, Józef Wojciechowski
- 1958/59 Przewodniczący: Stanisław Dąbrowski
 Zastępca: Edward Sobuś
 Sekretarz: Halina Antoniak
 Skarbnik: Kazimierz Kłag
 Komisja Rewizyjna: Bronisław Górz, Pelagia Kłóś, Feliks Żoła
- 1959/60 Przewodniczący: Stanisław Zajac
 Zastępca: Zbigniew Ziolo
 Sekretarz: Maria Mokrzycka
 Skarbnik: Zygmunt Szot
 Komisja Rewizyjna: Bronisław Górz, Pelagia Kłóś, Feliks Żoła
- 1960/61 Przewodniczący: Zbigniew Ziolo
 Zastępca: Anna Czyżewicz
 Sekretarz: Eugenia Rogowska
 Skarbnik: Jan Lach
 Komisja Rewizyjna: Ryszard Pastwa, Irena Turczyn, Stanisław Zajac

Kuratorem Koła w latach 1955/56 i 1956/57 była doc. dr Maria Dobrowolska, kierownik Katedry Geografii Społeczno-Gospodarczej; od r. akad. 1957/58 — doc. dr Jan Flis, kierownik Katedry Geografii Fizycznej.

SKŁAD ZARZĄDÓW KOŁA NAUKOWEGO BIOLOGÓW W LATACH 1951—1961

- Rok akad. 1951/52 Przewodniczący: Jan Handzel
 Opiekun: dr Adam Dziurzyński
- 1952/53 Przewodniczący: Jan Handzel
 Zastępca: Kazimierz Wasylik
 Sekretarz: Krystyna Szeligowska
 Opiekun: mgr Stanisław Skoczeń
- 1953/54 Przewodniczący: Krystyna Szeligowska
 Zastępca: Lucyna Siodlak
 Sekretarz: Barbara Sapeta-Pleronek
 Opiekun: mgr Stanisław Skoczeń

- 1954/55 Przewodniczący: Lucyna Siodłak
Zastępca: Józef Waliczek
Sekretarz: Jadwiga Kapica
Opiekun: doc. dr Adam Dziurzyński
- 1955/56 i 1956/57 Koło Naukowe Biologów nie działało.
- 1957/58 Przewodniczący: Henryk Chudyba
Zastępca: Dominika Szewc
Członkowie: Anna Harabasz, Eugeniusz Trombik
Opiekun: doc. dr Adam Dziurzyński
- 1958/59 Przewodniczący: Bohdan Ławiński
Zastępca: Stanisław Żrebiec
Członkowie: Dominika Szewc, Eugenia Trawińska
Opiekun: mgr Anna Dziedzicka
mgr Henryk Chudyba
- 1959/60 Przewodniczący: Józef Kiszka
Zastępca: Ryszard Popek
Skarbnik: Eugenia Trawińska
Opiekun: mgr Anna Dziedzicka
mgr Henryk Chudyba
- 1960/61 Przewodniczący: Zenon Tomas
Zastępca: Konrad Kaczmarczyk
Członkowie: Bohdan Ławiński, Józef Kiszka, Jerzy Skibiński
Opiekun: mgr Anna Dziedzicka
mgr Henryk Chudyba